

VODNÍ MĚKKÝŠI ŽEHROVKY

Freshwater molluscs of the Žehrovka Brook

Luboš BERAN

Hrnčířova 1923, 288 03 Nymburk

V letech 1995-1996 byl proveden průzkum vodní malakofauny ve 4 lokalitách na toku Žehrovky v CHKO Český ráj (čtverce 5456, 5457, 5557). Bylo zjištěno celkem 12 druhů vodních měkkýšů (6 druhů mlžů), mj. hrachovka říční (*Pisidium amnicum*), která zde na jedné z posledních lokalit v ČR vytváří silnou a perspektivní populaci.

METODIKA

Sběr byl proveden na 4 místech rozmístěných na středním a dolním toku na území CHKO Český Ráj (nebo plánovaného rozšíření). Vždy byl prozkoumán úsek dlouhý nejméně 50 m. Byla zkoumána pouze malakofauna vlastního potoka nikoli rybníků. Byl proveden ruční sběr i odběr vzorků sedimentu kovovým sítkem.

Systém a nomenklatura užívaná v této práci je podle GLÖER et MEIER-BROOK (1994) s výjimkou nomenklatury a systému čel. *Lymnaeidae*, které jsou upraveny podle JACKIEWICZ M. (1993). Materiál byl určován podle schránek, v případech, kdy není určení podle schránek možné byl materiál pitván.

CHARAKTERISTIKA ÚZEMÍ

Žehrovka pramení u Maršova ve výšce 375 m n. m. a ústí zleva do Jizery u Březiny v 231 m n. m.. Plocha povodí činí 95,9 km², délka toku 23,8 km a průměrný průtok u ústí 0,50 m³/s (VLČEK 1984).

Potok není na většině toku regulován s výjimkou několika stupňů a mlýnských náhonů. Na toku je vybudováno také několik rybníků. Dno potoka je na většině toku písčité a jílovitopísčité. Žehrovka protéká především ve svém horním a středním úseku hluboce zahloubeným údolím, tvořeným převážně pískovci.

PŘEHLED LOKALIT

V této kapitole jsou uvedeny popisy jednotlivých lokalit včetně kódů čtverců pro faunistické mapování (BUCHAR 1982).

Lok. č. 1 - Žehrovka - pod Rovení (5557)

Úsek potoka pod rybníkem u tur. cesty z obce Roveň (21. 4. 1996).

Lok. č. 2 - Žehrovka - Stará Hrada (5457)

Potok nad silnicí u zříceniny Stará Hrada (1. 10. 1995).

Lok. č. 3 - Žehrovka - Skokovy (5456)

Potok nad obcí Žehrov (10. 8. 1996).

Lok. č. 4 - Žehrovka - Žabakor (5456)

Žehrovka podél rybníka Žabakor (30. 7. 1995).

VÝSLEDKY

Přehled zjištěných druhů

U každého zjištěného druhu je uvedeno zoogeografické rozšíření podle JAECKELA (1978) a dále údaje týkající se hojnosti na uvedených lokalitách, eventuálně poznámky k rozšíření druhu v ČR.

Classis: Gastropoda

Ordo: Basommatophora

Familia: Lymnaeidae

Lymnaea truncatula (O. F. Müller, 1774) - typ rozšíření holarktický. Ojedinelý výskyt na lok. č. 1. Běžný druh vyskytující se na březích a v mokřadech.

Lymnaea peregra (O. F. Müller, 1774) f. *peregra* (O. F. Müller, 1774) - typ rozšíření palearktický. Ojedinelý výskyt na všech 4 lokalitách. Typický druh (i forma) pro menší tekoucí vody.

Lymnaea stagnalis (Linnaeus, 1758) - typ rozšíření holarktický. Ojedinelý výskyt na prvních dvou lokalitách.

Familia: Planorbidae

Anisus leucostoma (Millet, 1813) - typ rozšíření palearktický. Ojedinelý výskyt na lok. č. 2 a 4. Běžný druh pro periodické mokřady (zřejmě splavený z okolí).

Anisus vortex (Linnaeus, 1758) - typ rozšíření eurosibiřský. Ojedinelý výskyt na lok. č. 2 a 4.

Ancylus fluviatilis O. F. Müller, 1774 - typ rozšíření palearktický. Ojedinelý výskyt na lok. 3 a 4. Běžný druh rychleji proudících vod.

Classis: Bivalvia

Ordo: Unionoida

Familia: Unionidae

Anodonta anatina (Linnaeus, 1758) - typ rozšíření eurosibiřský. Roztroušený výskyt na lok. č. 1 a ojedinelý na lok. č. 4.

Ordo: Veneroida

Familia: Sphaeriidae

Sphaerium corneum (Linnaeus, 1758) - typ rozšíření palearktický. Ojedinelý výskyt na všech lokalitách.

Musculium lacustre (O. F. Müller, 1774) - typ rozšíření palearktický. Ojedinelý výskyt na lok. č. 1.

Pisidium amnicum (O. F. Müller, 1774) - typ rozšíření palearktický. Hojný výskyt na lok. č. 2 a 3. Na některých místech na lok. č. 2 přesahovala hustota výskytu v přepočtu na 1 m² i 50 jedinců. Roztroušený až hojný výskyt na lok. č. 4 a ojedinelý na lok. č. 1. V současnosti ohrožený druh, který má v ČR pouze několik lokalit s většími populacemi. Je citlivý na znečištění a vyskytuje se především v jílovitopísčítých sedimentech. Druh je zařazen v Návrhu Červeného seznamu vodních měkkýšů ČR (BERAN 1995).

Pisidium henslowanum (Sheppard, 1823) - typ rozšíření palearktický. Hojný výskyt na lok. č. 2 a roztroušený na lok. č. 1 a 3.

Pisidium casertanum (Poli, 1791) - typ rozšíření kosmopolitní (?). Roztroušený výskyt na lok. č. 1, 3 a 4.

Přehled zjištěných druhů podle lokalit

Název	Lok.č.			
	1	2	3	4
<i>Lymnaea truncatula</i>	O			
<i>Lymnaea peregra</i>	O	O	O	O
<i>Lymnaea stagnalis</i>	O	O		
<i>Anisus leucostoma</i>	O	O		
<i>Anisus vortex</i>	O	O		
<i>Ancylus fluviatilis</i>		O	O	
<i>Anodonta anatina</i>	R		O	
<i>Sphaerium corneum</i>	O	O	O	O
<i>Musculium lacustre</i>	O			
<i>Pisidium amnicum</i>	O	H	H	R-H
<i>Pisidium henslowanum</i>	R	H	R	
<i>Pisidium casertanum</i>	R		R	R

O - ojedinělý výskyt; solitary occurrence (few individuals)

R - roztroušený výskyt; scattered occurrence

H - hojný výskyt; abundant occurrence

VH - velmi hojný výskyt; very abundant occurrence

DISKUSE

Nejzajímavějším nálezem je bezesporu výskyt silné populace hrachovky říční (*Pisidium amnicum*). Tento druh, citlivý na znečištění, z území České republiky již téměř vymizel a Žehrovka je jednou z posledních větších lokalit. Pro zachování populace je nezbytné nezvyšování znečištění v povodí Žehrovky. Nejzávažnějším problémem je však izolace jednotlivých subpopulací různými stupni a především rybníky. Rybníky (stavěné na toku a nikoli mimo vlastní tok) mají za následek na dlouhém úseku toku změnu podmínek a tím i vyhynutí. Posléze tento úsek působí jako bariéra mezi jednotlivými subpopulacemi. Proto je nutné nastavět na Žehrovce žádné další rybníky i stupně a v případě oprav současných náhonů apod. prosazovat opatření zprůchodňující tok.

SOUHRN VÝSLEDKŮ

V r. 1995 - 1996 byl proveden průzkum vodní malakofauny vlastního toku Žehrovky na území CHKO Český Ráj (a plánovaného rozšíření).

Celkem bylo nalezeno 12 druhů vodních měkkýšů (6 druhů plžů, 6 druhů mlžů). Kromě běžnějších druhů byl zjištěn výskyt silné a perspektivní populace hrachovky říční (*Pisidium amnicum*), která je na území České republiky ohrožena znečištěním vody a Žehrovka je jednou z jejích posledních lokalit.

Pro zachování populace tohoto druhu je nutné nezvyšovat znečištění v Žehrovce a vyvarovat se stavby překážek, zejména rybníků na toku.

Poděkování

Své manželce Lence děkuji za pomoc při provádění terénních průzkumů.

SUMMARY

Aquatic malacofauna of the Žehrovka Brook (North Bohemia, 5456, 5457, 5557) in the Bohemian Paradise Protected Landscape Area was studied in 1995 - 1996.

Altogether 12 species were found. Aquatic malacofauna is contained especially from common species. Bigger population of one endangered species - *Pisidium amnicum* were found. This population is one of the last population in the Czech Republic.

LITERATURA

- BERAN L., 1995: Návrh Červeného seznamu měkkýšů České republiky, část 1. - vodní měkkýši. Ochrana přírody, 1: 41 - 44.
- BUCHAR J., 1982: Způsob publikace lokalit živočichů z území Československa. Věšt. Čs. Společ. Zool., Praha, 46: 317 - 318.
- GLÖER P., MEIER-BROOK C., 1994: Süßwassermollusken (ein bestimmungsschlüssel für die Bundesrepublik Deutschland) 11. auflage, Deutscher Jugendbund für Naturbeobachtung, Hamburg, 136 str.
- JACKIEWICZ M., 1993: Phylogeny and Relationships within the European Species of the Family Lymnaeidae. Folia Malacologica, 5: 61 - 95.
- JAECKEL S. G. A., 1978: Gastropoda, Lamellibranchia (in Illies J. - Limnofauna Europaea, Stuttgart): 91 - 108.
- VLČEK V. (ed.), 1984: Vodní toky a nádrže. Academia, Praha. 315 str.

Došlo: 6.12.1996